

krulkres, zoo weinig aantreft. 't Is toch zoo'n mooie soort O.-I. kers. Te Bakkum, een gehucht van Casticum, was er verleden jaar een tuin geheel mede beplant; een prachtigen aanblik gaf het lichtgroen, ingesneden loof, waartusschen een menigte kanariegele bloemen.

De firma S. en G. schreef het volgende: „Er zijn nog veel gewassen, zeer schoone zelfs, die men hier te lande weinig kent en zoo goed als niet aantreft. Ze moeten in het buitenland hun weg vinden. Zoo ook Trop. peregrinum. De zaden van deze plant en ook van Trop. majus — de gewone O.-I. kers — worden als vervalsching van de echte „kapers“ in zuur gelegd en schijnen hiervoor te kunnen dienen. Veel zaad wordt tot dit doel echter niet gebruikt, Zoover ons bekend is, wordt ook deze bloem niet of zeer weinig gegeten; evenmin het blad. — Bij K. v. Tuinen was het vermeld. — Men weet anders tegenwoordig haast niet meer, wat gewassen al niet gegeten worden; de Japanners eten lelies, misschien zijn ze ook wel liefhebbers van bovengenoemde bloesems.“

Moge T. canariense ook in ons land meer en meer worden aangetroffen. De mooie klimplant verdient het ten zeerste.

Amsterdam.

M. KRAMER.

ORNITHOLOGISCHE REISHERINNERINGEN.

Het aardigst om waar te nemen blijven de mantelmeeuwen, vooral omdat zij zoo weinig schuw zijn. Soms gaat er een op het topje van den mast zitten, en meestal zijn ze zoo dichtbij dat men bijkans de vederen in de vleugels zou kunnen tellen. De roode vlek aan den gelen snavel valt zeer duidelijk in 't oog, evenals de citroengele pooten en zwemvliezen. Bij het vliegen steken zij de pooten gestrekt achteruit en verbergen ze gedeeltelijk tusschen de onderdekvederen van den staart. De teenen worden daarbij tegen elkaar gesloten. Werpt men nu een of andere eetwaar over boord, dan schieten al de aanwezige meeuwen er op af; de vooruitvliegende maken kort keert, steken de vleugels in de hoogte, spreiden den staart uit naar omlaag en laten de pooten eveneens omlaag hangen met de zwemvliezen uitgespreid. Dit is het juiste oogenblik om de fraaie gele kleur dier deelen goed te zien. Honderd meeuwen storten zich tegelijk gulzig op de toegeworpen prooi, 't water spat op, om en over den zich verdringenden troep en een oogenblik later vliegen ze weer, alsof er niets gebeurd is, met

rustigen, zeer gelijkmatigen vleugelslag langs en achter de stoomboot mede.

Onder al die mantelmeeuwen merkte ik zeer weinig jonge bruine vogels op; op enkelen na waren het alle geheel uitgekleurde exemplaren, waarvan ik gaarne eenige had verzameld om mee naar Holland te nemen. Tot mijn leedwezen moest ik mij met het beschouwen alleen tevreden stellen.

Zoo'n reisje per boot langs de Westkust van Schotland bij mooi, stil, zonnig weer gelijk wij troffen, is inderdaad heerlijk. Anders moet het zijn bij stormweder, wanneer de golven hoog opgezweept worden en met donderend geweld tegen de hooge, recht uit zee stijgende, lichtroode rotsen breken. Die kust is onbeschrijfelijk woest en onherbergzaam. Vervaarlijke klippen liggen in zee verspreid en zelfs bij stil weer schuimt en spat het deinende zeewater met geraas daartegen op. Bij storm moet de vaart in die streken al zeer gevaarlijk wezen. Het wilde gekrijsch van meeuwen en andere zeevogels vormt een voor die oorden hoogst passende muziek.

Nog enkele waarnemingen kan ik mededeelen. Zoo zag ik op 14 Augustus te Harrow, welbekend om zijn school, talrijke gierzwaluwen (*Apus apus* L.) en 23 dier maand te Braemar dicht bij het Koninklijk slot Balmoral nog verscheidene exemplaren. Dit zijn late datums voor deze vogels; bij ons verdwijnen zij geregeld in de eerste dagen van Augustus, zoo niet reeds in de laatste der Julimaand; dit is althans mijne ondervinding. Aan den Middenrijn waren in 1898, tijdens mijn verblijf aldaar, na 2 Augustus geen gierzwaluwen meer te zien.

Ben Nevis is de hoogste berg in Schotland en aan zijn Noordzijde blijft zelfs gedurende den zomer steeds sneeuw liggen. Wij bezochten Fort-William aan den voet van dien berg maar bestegen hem niet, voornamelijk omdat zijn top in dichte wolken gehuld was en van fraai uitzicht zodoende toch geen sprake zou zijn geweest. Wel maakten we een rijtoer door het smalle dal ten Oosten van het gevaarte, een eenigszins gevaarlijk tochtje, waarbij men over een smallen, zeer slechten, oneffen weg vol scherpe bochten in sterken draf langs een steile helling rijdt, terwijl veel lager een wilde beek tusschen loodrechte wanden schuimend voortbruischt. Bij die gelegenheid zag ik op rotspunten twee bonte kraaien (*Corone cornix* L.) zitten. In Nederland ziet men om dien tijd geen dier vogels, maar in 't Vereenigd Koninkrijk broeden hier en daar paren. Heel algemeen schijnen zij in Schotland toch niet te zijn, want deze twee zijn de eenige, die we op onze gansche reis in 't oog kregen.

Eindelijk bespeurde ik op het steenachtige strand (Shingle) bij Oban eenige piepers die ik niet met juistheid heb kunnen determineeren, maar die door hun voorkomen en wijze van doen mij deden denken

aan *Anthus obscurus* (Lath.), den oeverpieper. *Anthus rupestris* (Nilss.) zal het wel niet geweest zijn, want deze schijnt slechts in Scandinavië en Denemarken te broeden en Groot-Britannië niet dan op den trek te bezoeken. Op eenigen afstand zijn deze twee species, of liever geographische vormen van den oeverpieper niet te onderscheiden.

En hiermede zijn de ornithologische aantekeningen mijner Schotsche reis ten einde; in korten tijd keerden we over Glasgow, Londen en Vlissingen naar huis terug.

't Zou echter niet lang duren, eer ik wederom op weg moest, ditmaal naar de Oostelijke naburen. Tien dagen na mijn terugkeer bij de huiselijke penaten, noodzaakten omstandigheden, die met vogelkunde niets uitstaande hebben, mij naar Halle in Saksen te reizen.

Ik heb mijn verblijf van twee dagen aldaar ten nutte gemaakt voor een bezoek bij den grooten Schlüter, met wien ik reeds gedurende vele jaren in betrekking sta en tot wien men zich meestal met goeden uitslag kan wenden wanneer men naturaliën van eenigerlei aard nodig heeft. Ik wenschte met den heer Schlüter persoonlijk kennis te maken en verder zijn voorraden eens in oogen-schouw te nemen. Ik vond zijne woning in eender netste straten van de stad en werd uiterst voorkomend door den nog tamelijk jongen eigenaar van de zaak ontvangen en rondgeleid. Op de vraag, wat ik het liefst eerst zou wenschen te zien, antwoordde ik dat mijn komst hoofdzakelijk het vogelmagazijn ten doel had. Door een zijner klerken geholpen, toonde Schlüter mij zijn fraaien handelsvoorraad van goed opgezette vogels, welke meest voor schoolonderwijs moeten dienen. Zeldzaamheden waren daarbij natuurlijk niet aanwezig, daar deze voor schoolonderricht geheel onnoodig zijn. Voor vogelkundigen en Musea is er een ruime keuze van geprepareerde huiden uit alle oorden der wereld. Ik heb mij bepaald tot het nazien van de palaeartische kleinere zangvogels; hierbij was heel wat interessants te kijk, menige soort, die zeer moeilijk te krijgen is, en het is natuurlijk dat men, dit alles ziende, in de verleiding komt eenige van de mooie exemplaren aan te koopen. De verleiding was mij dan ook te machtig en ik heb er eigenlijk geen berouw over, want ik heb mijne collectie kunnen verrijken met een twintigtal stuks van soorten, waarnaar ik ik reeds lang vruchteloos had uitgezien, o.a. de waardevolle *Sylvia melanothorax* Tristr. van Cyprus, eenige species van Japan en Palestina, enz.

Op het gebied van naturaliën is Schlüter, zooals men dat wel eens uitdrukt, van alle markten thuis. Hij is evengoed voorzien in schelpen als in insecten, in vogeleieren als in zoogdieren, in skeletten als in huiden en op een der bovenste verdiepingen zag ik

een twintigtal grijnzende menschelijke skeletten als soldaten in 't gelid naast elkaar staan. Deze worden natuurlijk meest aan medische studenten verkocht en vormen een niet onbelangrijk handelsartikel.

Met eene wandeling door den zoölogischen tuin besloot ik mijn bezoek aan de overigens niets belangrijks biedende stad Halle. Dierentuinen bezoek ik gaarne, want ik vind er altijd wat nieuws, maar de kleine inrichting van dien aard in de Saalestad bevat, wat de aanwezige dieren betreft, niet veel opmerkelijks. Alleen de ligging van den tuin op een vrij hoogen heuvel, van welks top men een zeer fraai panorama geniet, is merkwaardig.

Den volgende dag aanvaardde ik onder neergietenden regen per locaalspoor de reis naar het dorpje Volkmaritz, dat eerst in latere jaren in de ornithologie bekend is geworden, toen Otto Kleinschmidt zich daar als predikant vestigde.

Kleinschmidt is een nog jonge man vol ijver voor de vogelkunde en bij wien andere ornithologen op een hartelijke en gastvrije ontvangst kunnen rekenen. Niettegenstaande den regen en den treurigen toestand der kleiweegen had hij den verren weg van een vol uur gaans naar het station afgelegd, om mij te begroeten. Gelukkig vonden we een rijtuig, dat reizigers naar den trein had gebracht en dat toch naar Volkmaritz moest terugkeeren. Door dit te gebruiken bespaarden we ons den langen marsch door regen en slijk en kwam ik onbemodderd in de woning van den predikant aan. Den ganschen dag bleef het gieten, zoodat er van eene wandeling door Kleinschmidt's fraaien tuin niets kwam en we in het vertrek waar hij zijne verzameling bewaart, opgesloten bleven. Heel erg was dit niet, want in die verzameling was zooveel te zien dat de tijd omvloog.

De hooge waarde der collectie bestaat niet zoozeer in de groote menigte der aanwezige soorten als wel in de uiterst volledige seriën van enkele species. Zoo trof mij de prachtige suite van kuifleeuwertikken, van den langsnaveligen vorm *cristata* en den kortsnaveligen *theclae*. Hiervan waren een menigte voorwerpen uit het geheele verbreidingsgebied aanwezig; een prachtige zending van ongeveer 50 stuks uit Noord-Afrika was juist ontvangen, uitgepakt en uitgesteld en ik geloof dat we wel een paar uren alleen met deze vogels bezig zijn geweest. Verder zag ik een dergelijke hoogst volledige serie van den tapuit (*Saxicola oenanthe* L.) van den grooten hoognoordelijken vorm met korten snavel tot den veel kleineren zuidelijken langsnaveligen. (Kleinschmidt is juist bezig eene monographie over den tapuit te schrijven). Een suite raven van den noordelijken *Corax* tot den marokkaanschen *Tingitamus* werd insgelijks met belangstelling in oogen-schouw genomen en besproken. Maar het hoofd-

moment vormde natuurlijk de zwartkopmees. Over dit eenvoudige, overal gemeene vogeltje heeft Kleinschmidt, gelijk men weet, heel wat geschreven en neemt daarvan een groot aantal verschillende vormen aan, die nu niet zoo heel gemakkelijk te onderscheiden zijn, wanneer men slechts enkele exemplaren in handen heeft. Bezie men echter suiten gelijk ik eerst bij Hartert en nu weer bij Kleinschmidt zag, dan valt het niet te loochenen, dat er meerdere, goed te onderscheiden vormen bestaan ook al neemt men nu niet uitersten als de ver oostelijke *Kamtschatkensis* en de Engelsche *dresseri* naast elkaar, want dat deze twee op 't eerste gezicht voor iederen leek zelfs te onderscheiden zijn, behoeft geen betoog.

Misschien heeft Kleinschmidt wel wat veel, op minimale onderscheidingskenmerken berustende bijsoorten aangenomen, zijne leer is ook al genoeg bestreden geworden, vooral door oudere ornithologen, maar het valt niet weg te cijferen, dat er verschillende, goed kenbare geographische vormen bestaan, zooals ieder die in de gelegenheid is groote seriën te onderzoeken, stellig zal moeten toegeven. Eene species, waarvan zooveel min of meer sterk afwijkende vormen bestaan als de zwartkopmees, kan nooit voldoende bestudeerd worden dan met behulp van eene zoo volledig mogelijke verzameling uit het gansche verbreidingsgebied.

SNOUCKAERT.
(Wordt vervolgd).

W A N D E L I N G E N O M U T R E C H T.

Wie veel houdt van de schoone vrije natuur, en daarom veel buiten omzwerft, doet ook, geheel van zelf — ervaring op — meer in 't bizonder van dieren en planten, van de Natuurlijke Historie dus. Volledigheid wil ik niet betrachten als ik u, uit mijn herinnering, wat ga vertellen van lievelingsplekjes; mijn doel is anderen, die onze mooie natuur en flora liefhebben, te brengen op de schoonste en rijkste plekken, en hun daarbij aan te wijzen de mooiste en minst algemeene planten, ook de meest kenmerkende voor de omgeving. Ik hoop dat deze vrijgevigheid met mijn stille schatten niet zal ten gevolge hebben 't uitroeien van zeldzame soorten.

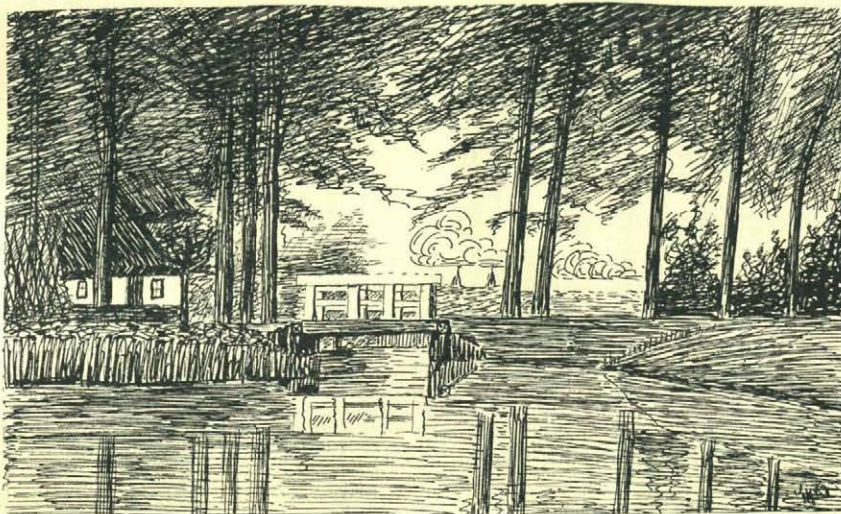
Als wandelkaart kan ik zeer aanbevelen: kaart van Utrecht en Omstreken, uitgave J. van Druten, Utrecht.

De Rijnstreek.

Ik begin met de kleistreek van akkers, weiden en bosschen, die ligt tusschen de Bilt, Bunnik, Vechten en Utrecht.

Als ge van Utrecht volgt het jaagpaadje langs

den Krommen Rijn, die als een lichtglanzende waterweg met veel slingers heenligt door de wijde groene, zeer landelijk intieme landauwen, en zich verliest in de verte bij hoog blauwend bosch, dan komt ge na een heel mooie wandeling aan een plek, waar de Kromme Rijn stroomt door een overoud, vochtig loofbosch. Op deze mooie plek wilde ik u brengen; dit is het bosch van Nieuw-Amelisweerd.

Aan den Krommen Rijn bij Vossegat.

Heel vroeg in het voorjaar al, in Februari, wanneer het een tijd sterk heeft gedooid, komen miljoenen sneeuw-klokjes heenscheuren door de bladerlaag, die de altijd vochtige klei bedekt. Nu nog enkele zonnige dagen en de Sneeuw-klokjes maken den grond onder het esschen onderhout wazig

wit-en-groen. Pluk er niet veel, daar zoudt ge herrie mee krijgen, en ge hebt evenveel aan een klein bosje. Gevaar voor uitroeien bestaat er anders niet, omdat het juist voordeelig is voor bolplanten, als de bloemen worden afgeplukt, want dan vormen zich meer en grooter bollen en bijbollen.

Al bloeiden sneeuw-klokjes niet in het heel vroege